

SÚČASNÝ IDEOLOGICKÝ BOJ A VEDECKOTECHNICKÁ REVOLÚCIA

V. V. DENISOV

DENISOV, V. V.: Contemporary Ideological Struggle and Scientific-Technological Revolution. *Filozofia* 31, 1976, No. 4, p. 371—384

The problem of the scientific-technological revolution, the interpretation of its character, substance, historical task and perspectives for human society occupies an important place in Marxist and idealist philosophy. Unlike the Marxist social sciences that do not ignore the contradictoriness and complexity of the scientific-technological revolution, but scientifically correctly analyze it, the bourgeois ideologists remain helpless at evaluating its reach to the social-economic development and in most cases they see in it a threat to the very existence of mankind. As the author of the paper points out, it stems from their class limitation and inability to see that scientific-technological revolution in its development deepens the antagonisms of their society, undermines the grounds of monopolist capitalism and that it can advance in a full dynamism only in the new social system — in socialism. The author introduces a whole display of views of bourgeois ideologists for whom pessimism from the perspectives of the overtechnicized world is symptomatic, and puts them into contrast with the optimistic understanding of the inevitable regular scientific-technological progress of the Marxist-Leninists. He states that the development of the scientific-technological revolution will in many respects determine the further course of competition of two world social systems and that the connection of the achievements of the scientific-technological revolution with the merits of the socialist way of production will safeguard the gigantic possibilities for an unprecedented advancement of science and technology and for man's creative powers.

Dialektika súčasného spoločenského vývinu stavia na popredné miesto sociálnej, filozofickej teórie životne najdôležitejšie vedecké problémy. Zákonite sa dostávajú do ohniska ideového boja dvoch základných protichodných svetonázorov — marxistického a buržoázneho. Práve k takýmto problémom dnes patrí problém vedeckotechnickej revolúcie, rozdielnej ideovej a teoretickej interpretácie jej charakteru a úlohy, problém jej historickej podstaty, perspektív a vzájomnej súvislosti s inými spoločenskými javmi a procesmi.

Vedeckotechnický pokrok nadobúda čoraz väčší vplyv na všetky sféry spoločenského života. Ako historicky nevyhnutný prvok procesu spoločenskej evolúcie ľudstva vytvára objektívne materiálne predpoklady pre rozvoj výrobných síl, sociálneho a duchovného pokroku spoločnosti. Vedeckotechnická revolúcia súčasne postavila pred ľudstvo nemálo nových zložitých sociálnych, politických i morálnych problémov a krajne vyostrila niektoré staré protirečenia a konflikty. Nepochybne spôsobuje kvantitatívne i kvalitatívne komplikácie všetkých spoločenských stykov a vzťahov, mnohonásobne zvyšuje počet sociálnych fenoménov, ktoré si vyžadujú principiálne nový prístup a regulovanie, dodáva nový „cveng“ mnohým aktuálnym problémom sociálnej teórie a praxe.

Marxisticko-leninské spoločenské vedy, napriek tvrdeniam niektorých našich ideologických protivníkov, nielen neignorujú reálne existujúce problémy, protirečenia a ťažkosti, spojené s vedeckotechnickou revolúciou, nezmenšujú zlo-

žitosť riešenia mnohých týchto problémov v konkrétnych historických podmienkach našej epochy, ale naopak, jedine správne a vedecky fundovane ich interpretujú. Základom marxistickej interpretácie je predovšetkým štúdium „ľudského rozmeru“ podstaty a úlohy vedeckotechnického pokroku, t. j. toho, čo prináša súčasnému pokoleniu a aké požiadavky má voči nemu, je analýzou všetkých podstatných vzťahov medzi sociálno-ekonomickými a vedeckotechnickými stránkami spoločenského vývinu, spoločenských aspektov a dôsledkov vedeckotechnickej revolúcie v podmienkach rozličných spoločensko-ekonomických zriadení. Takýto dialektický prístup marxistov ku skúmaniu faktorov a mechanizmov, prostredníctvom ktorých vedeckotechnická revolúcia vplyva na spoločenské bytie ľudí, umožňuje rozlišovať, ktoré z nich sú determinované sociálnymi podmienkami, a teda možno ich zmeniť pretvorením najmä týchto podmienok, a ktoré môže zmeniť rozvoj a zdokonaľovanie samej vedy a techniky, teda podmienok, ktoré sú vede a technike imanentné. Marxistické učenie o vzájomnom dialektickom pôsobení základných a nadstavbových javov, výrobných síl a spoločenských vzťahov je teoreticko-metodologickým základom vedeckej analýzy, podstaty a charakteru všetkých súčasných revolučných procesov, a teda aj vedeckotechnickej oblasti.

Odraz procesu rozvoja vedeckotechnickej revolúcie v buržoáznom vedomí a jeho špecifickým zvláštnostiam i zákonitostiam zodpovedajúca ideovo-teoretická interpretácia sú práve také zložité a protirečivé ako sám tento proces v podmienkach kapitalizmu. Monopolistická buržoázia sa snaží využiť najnovšie výdobytky vedy a techniky pre svoje triedne záujmy, na udržanie a upevnenie vnútorných i vonkajších pozícií imperializmu. Avšak všetky tieto pokusy na pozadí mierového boja socialistického a kapitalistického spoločenského systému ešte výraznejšie odhaľujú antihumánnu podstatu kapitalizmu, jeho neschopnosť vyriešiť v záujme spoločnosti najpálčivejšie hospodárske i sociálne problémy.

Vedeckotechnická revolúcia, napriek tvrdeniu niektorých buržoáznych ideológov, nielenže neodstraňuje sociálne antagonizmy, vlastné monopolistickému kapitalizmu, nielenže nezmiernuje triedne protirečenia a boje, ale naopak, ďalej ich zostruje, plodí vnútri kapitalistických krajín i na medzinárodnej aréne nové sociálne konflikty. Inakšie to ani nemôže byť, lebo vykorisťovateľská a antidemokratická podstata buržoáznych spoločenských vzťahov zostáva nezmenená. Základnou hybnou silou a cieľom vedeckotechnického pokroku v kapitalizme je honba za ziskom, využívanie jeho výdobytkov v konkurenčnom boji a na udržanie vládnúcich pozícií a privilégií vykorisťovateľskej triedy. Keď K. Marx ukazoval, ako „kapitál využíva vedecký pokrok“ a „všeobecný duchovný pokrok ľudstva“ v záujme obohatenia hŕstky súkromných vlastníkov a na škodu spoločenských záujmov, napísal: „... v historických epochách, ktoré sú prelúdiom socialistickej organizácie ľudského spoločenstva, sa uskutočnil ich všeobecný rozvoj len za cenu najväčšej ujmy na rozvoji každého jednotlivca.“ (1, s. 180)

Celý súčasný život potvrdzuje pravdivosť záveru Medzinárodnej porady komunistických a robotníckych strán z roku 1969 o tom, že snaha prispôbiť sa potrebám vedeckotechnickej revolúcie v podmienkach vlády monopolistického kapitálu, bez radikálnych revolučných premien starej spoločnosti na nových

socialistických princípov nevyhnutne „vedie k reprodukcii antagonizmov ešte väčších rozmerov a ešte väčšej ostrosti“. (2, s. 18)

Jedným z najpodstatnejších protirečení, charakteristických pre súčasnú etapu vývinu monopolistického kapitálu, je protirečenie medzi obrovskými možnosťami, ktoré otvára vedeckotechnická revolúcia pre všestranný pokrok spoločnosti a osobnosti človeka, a prekážkami, ktoré kladie kapitalizmus na ceste reálneho a efektívneho využitia týchto možností, jednostranný a protirečivý charakter samého vedeckotechnického pokroku v kapitalizme, kde sa výdobytky vedy a techniky, obrovské materiálne a intelektuálne zdroje využívajú na vojnové ciele a slúžia na preteky v zbrojení. Nie je náhodné, že niektoré z protirečení, ktorými vedeckotechnická revolúcia rozširuje už existujúce antagonizmy buržoázneho zriadenia, majú taký charakter, že ohrozujú samu existenciu ľudstva a sú nebezpečenstvom pre životné prostredie človeka. V tejto súvislosti je príznačný osud takého obrovského vedeckého objavu, akým je jadrová energia. Vládnúce imperialistické kruhy sa zamerali na využitie tohto objavu predovšetkým na vojnové ciele, na vyrobenie a praktické použitie atómovej zbrane. Podobný osud postihol aj najnovšie objavy v oblasti raketovej techniky. Nemožno nevidieť, že vedeckotechnický pokrok už sám osebe vytvoril možnosť použiť raketové jadrové zbrane, no rozhodujúcu úlohu pri premene tejto možnosti na skutočnosť, samozrejme, zohral militaristický charakter monopolistického kapitálu, agresívna podstata politiky imperialismu, ženúceho sa za svetovou nadvládou a snažiaceho sa za každú cenu vnucovať národom svoju vôľu.

Dokonce aj najdôslednejší obhajcovia systému súkromného podnikania musia dnes priznať neschopnosť buržoáznej spoločnosti „usmerniť technologický rozvoj tak, aby chránil záujmy človeka a jeho potreby“. Vyslovujú znepokojenie nad faktami, že „pokračovanie a nekontrolovateľnosť niektorých technologických tendencií môže byť pre budúce pokolenia najväčším a svojimi dôsledkami ďaleko zasahujúcim nebezpečenstvom“. (3, s. 1)

Vývin buržoázneho spoločensko-filozofického myslenia v otázke hodnotenia miesta, úlohy aj perspektív vedeckotechnickej revolúcie má v ostatných rokoch príznačný a v istom ohľade symptomatický charakter. Pomerne nedávno sa väčšina buržoázných teoretikov vážne nazdávala, že využitie výdobytkov vedeckotechnickej revolúcie samo osebe povedie ku kvalitatívnym zvratom nielen vo výrobných silách, ale aj v oblasti sociálno-politických vzťahov. Fetišizujúci vedeckotechnický pokrok a považujúci automatizáciu, elektrónkové počítače a iné jeho prvky za nadprirodzenú silu, schopnú meniť ekonomické zákony, odvracať krízy a likvidovať triedny boj, vyhlasovali, že odteraz bude mať kapitalizmus zabezpečený „bezkonfliktový“ vývin. Taktiež si robili nádeje, že vedeckotechnická revolúcia nahradí sociálnu revolúciu, a že za jej pomoci sa v rámci a prostriedkami samého kapitalistického systému zmení buržoázný spôsob výroby a rozdeľovania, a uskutoční sa utopistický sen o premene kapitalizmu na spoločnosť „všeobecného blaha, sociálnej rovnosti a harmónie“.

Avšak reálny život, charakter a tendencie vedeckotechnickej revolúcie, rozvíjajúcej sa v podmienkach monopolistického kapitalizmu, kruto sklamali takéto nádeje a priniesli celkom opačné výsledky, než sa očakávali. Rozvoj súčasnej

vedeckotechnickej revolúcie ďalej prehľbil chaotické kapitalistické zriadenie, zostril disproporcie medzi rozličnými stránkami hospodárstva, vyvolal krízové javy a všeobecnú konfliktovosť a viedol k ešte väčšiemu odcudzeniu človeka. „Medzi nami blúdi príznak, no len málo ľudí vidí tento nový príznak — totálne zmechanizovanú spoločnosť všetko pohlcujúcej výroby a spotreby materiálnych statkov a riadenú počítačmi — píše americký sociológ E. Fromm v knihe *Revolúcia nádeje*. Vari najzlovestnejšia črta novej spoločnosti spočíva v tom, že sme stratili kontrolu nad svojím spoločenským systémom. Vykonávame rozhodnutia, ktoré za nás schvaľujú počítače... Ako sa to všetko stalo? Ako to, že človek, víťaz nad prírodou, sa stal väzňom svojho výtvoru, ktorý mu hrozí zničením?“ (4, s. 1—2)

Negatívne spoločenské procesy a tendencie, podmienené protirečivým charakterom vedekotechnického pokroku v podmienkach kapitalizmu, vyvolali príslušnú reakciu v buržoáznom vedomí a našli svoje osobitné vyjadrenie v rozličných buržoázných „technokratických“ koncepciách. Pritom vo väčšine z nich sa výrazne prejavuje snaha zbaviť kapitalistické zriadenie zodpovednosti za iracionálne a antihumánne využívanie výdobytkov vedy a techniky, preniesť vinu za všetky sociálne protirečenia, ktoré splodil imperializmus, na vedekotechnickú revolúciu. Je príznačné, že v tejto snahe sa zjednocujú buržoázni ideológovia tak spomedzi „najpravovernejších“ apologetov kapitalizmu, ako aj spomedzi jeho „kritikov“, vrátane „nových ľavíc“.

Pretože rozvoj vedy a techniky sa v podmienkach súčasného kapitalizmu nestal, ako sa očakávalo, zdrojom všeobecného blahobytu, sociálnej harmónie a pokroku, ale naopak, splodil mnohé vážne problémy a nové protirečenia, vznikla tendencia obviňovať ho zo všetkých bied ľudstva. Slepú vieru v „technologický zázrak“ vystriedalo hlboké rozčarovanie a ostro vyjadrované antiscientistické nálady, čo sa svojím spôsobom odrazilo v narastajúcom pociťovaní historického pesimizmu a v apokalyptických prognózach budúcnosti. Mnohí, ktorí sa na Západe opodstatnene rozčuľujú a zavrhujú negatívne stránky vedekotechnického pokroku, odsudzujú súčasne aj samu vedu za to, za čo, samozrejme, nenesie žiadnu vinu. „V USA vypukla celonárodná epidémia plytvať kliatbami na adresu vedy a techniky — píše o tomto naruby obrátenom technologickom fetišizme prezident Národnej akadémie vied USA Philipp Hadler. — Ešte včera ich uznávali za roh hojnosti, z ktorého môže vytryskovať len užitočné a dobré. Teraz vyhlasujú, že reči o atóme vyvolávajú predstavy apokalyptického jadrového zničeného, radioaktívneho dažďa a zhubných genetických mutácií; že súčasný priemysel je nerozlučne spätý so zamorením ovzdušia, oceánov a riek; že výdobytky farmakológie sú vinné za rodenie znetvorených detí a narkomániu; že rastúce poznanie činnosti ľudského mozgu a genetických mechanizmov sa môže zmeniť na tyranu; že úspechy zdravotníctva a medicíny vedú k preľudneniu...“ (5, s. 15)

Súčasnú úroveň rozvoja vedy a techniky označujú za príčinu odcudzenia človeka a devalváciu buržoázných morálnych hodnôt, rastu nezamestnanosti a zločinnosti, zosilnenia antidemokratických a autoritatívnych tendencií imperializmu a všetkých spoločenských neporiadkov a kríz. Buržoázni teoretici, ktorí

konštatujú narastajúcu odcudzenosť a zotročenosť človeka v komplikujúcom sa systéme spoločenských vzťahov, sú náchylní vidieť príčinu tohto javu vo výsledkoch vedeckotechnického pokroku, „človeku absolútne nepriateľských“, v nastolení „technologickej diktatúry“ nad ľuďmi. V podmienkach „industriálnej civilizácie“ — píše H. Marcuse — sa ľudia nevyhnutne menia na pasívny príviesok techniky, sú terorizovaní, utláčajú sa nezvládnuteľnými silami „stechnizovanej kultúry“ a všemocnou byrokratickou mašinériou, ktorá jej slúži. Hovorí, že človek môže vystupovať len ako objekt, a nie subjekt spoločenských procesov, lebo je úplne podriadený „totálnej“ nadvláde a manipulácii nejakej personifikovanej a anonymnej moci „technicisticky organizovanej spoločnosti“. (6, s. 174) Analogického názoru sa pridrižiava aj iný buržoázy filozof, Th. Adorno, ktorý píše: „V industriálne vyspelej spoločnosti sa sociálno-ekonomický útlak človeka stáva anonymným. Človek stráca slobodu a upadá do závislosti od technologických systémov, ktoré sa vymykajú spod kontroly tých, čo ich vytvorili a obsluhujú ich.“ (7, s. 168)

Dvojaký prístup k problému vzťahu človek — veda — technika, vlastný buržoáznym filozofom, ich neschopnosť alebo neochota oddeliť vedu a techniku od antagonistických spoločensko-ekonomických vzťahov, s ktorými sú zviazaní a ktorým slúžia za kapitalizmu, od vykorisťovateľskej podstaty ich využívania, takto vyúsťuje do nesprávneho hodnotenia a záverov, do „rozčarovania z pokroku“.

Buržoázni teoretici by chceli zredukovať podstatu revolučného vývinu v súčasnom svete výlučne na „cval“ vedeckotechnického pokroku, prezentovať samu vedeckotechnickú revolúciu ako nejaký „jednostranný“, čisto technologický fenomén. Samozrejme, v skutočnosti sa svetový revolučný proces ani zďaleka neredukuje na hoci aj neobyčajne hlboké zvraty v oblasti vedy a techniky, lebo pozostáva zo spoločensko-politických (socialistických, demokratických, národnoslobodzovacích) revolúcií, meniacich spoločensko-politickú tvár sveta. Na druhej strane špecifická osobitosť súčasných revolučných premien vo svete spočíva práve v tom, že sa uskutočňujú súčasne aj v tesnej súčinnosti s pokrokom vedy a techniky, ktorý má nepochybne obrovský revolučný vplyv na celkový spoločenský vývin. Nepochybné je aj to, že charakteristické zvláštnosti a tendencie sociálnej a vedeckotechnickej revolúcie sa môžu správne pochopiť a analyzovať len za predpokladu, že sa budú skúmať v organickej jednote a vzájomnej podmienenosti jednej voči druhej. Je to dané tým, že v súlade s marxisticko-leninským učením o spoločnosti a zákonoch jej fungovania základom všetkých spoločenských procesov sú v konečnom dôsledku protirečenia vo vývine výroby, ktoré, ako vidíme, nadobúdajú mimoriadnu ostrosť v podmienkach súčasného tempa a rozsahu rozvoja vedeckotechnického pokroku.

Buržoázna ideológia a propaganda často vedome sústreďuje pozornosť na negatívne aspekty vedeckotechnickej revolúcie, nevyzdvihuje jej očividnú možnú užitočnosť pre spoločnosť, ale nebezpečenstvo, ktoré ľudstvu od nej a priori hrozilo, na rôzne spôsoby servíruje tézu o protispoločenskej podstate najnovších úspechov vedy a techniky a tým odvádza pozornosť spoločnosti od skutočných príčin a zdrojov jednostrannosti a protirečivosti vedeckotechnického pokroku

v podmienkach kapitalizmu. Cieľom takejto ideovo-teoretickej interpretácie vedeckotechnickej revolúcie je okrem iného to, aby akékoľvek protestné hnutie a revolučný boj za premenu základov kapitalizmu ukázala ako nepotrebný a neužitočný, aby „stiahla z barikád“ robotnícku triedu a jej spojencov v boji proti monopolom, neutralizovala nespokojnosť mas a odsúdila ich na pasivitu a pokoru.

Buržoázni teoretici sa pokúšajú určiť bezprostrednú súvislosť a vzájomnú závislosť medzi vedeckotechnickou revolúciou a narastaním sociálnej konflikto-
vosti, triedneho boja, rozličných prejavov agresivity a násilia v živote súčasnej spoločnosti. Západonemecký sociológ R. Behrendt, vydávajúci následok za príčinu, tvrdí, že vedeckotechnický pokrok je základným zdrojom „narastajúcej zločinnosti, ochoty uplatňovať násilie v akýchkoľvek spoločenských konfliktoch, príčinou prechodu od rozumných reforiem k extrémizmu a revolúciám“. (8, s. 14) Píše o tom aj Z. Brzezinski, ktorý tvrdí, že len „industriálna civilizácia plodí sociálnu neistotu a labilitu, snahu o totálne, revolučné vyriešenie všetkých ekonomických a politických problémov, ich ideologizáciu, a vnáša do vzťahov rozličných spoločenských skupín tendenciu nezmieriteľnosti“. (9, s. 182)

Zvláštnosťami vedeckotechnickej revolúcie, ktoré vydávajú za jej imanentné vlastnosti, sa pokúšajú objasniť nielen „vnútorné“, ale aj „vonkajšie“ antagonizmy a konflikty. Podľa názoru mnohých buržoázných učencov hlavným zdrojom medzinárodného napätia, boja, vojnových konfliktov a pretekov v zbrojení je negatívny vplyv vedeckotechnického pokroku na ideológiu a politiku, na morálno-mravné piliere spoločnosti. Podľa Daniela Bella tiež Hirošimy, ktorý visí nad ľudstvom, „prinútil svet dramaticky pochopiť negatívnu silu vedy“. (10, s. 86)

„Eskalácia násilia“ a hrozba termojadrovej katastrofy, poznamenáva R. Aron, je tou „drahou cenou“, ktorú musí ľudstvo zaplatiť za pokrok civilizácie. R. Aron tvrdí, že medzinárodné vzťahy mali od nepamäti hierarchický, násilnícky charakter, lebo právo vždy záviselo od sily. Píše, že vedeckotechnická revolúcia neraz zosilnila a zostrila túto ich zvláštnosť a spochybnila „osud ľudského rodu“. (11, s. 218)

Buržoázni teoretici dokazujú, že vedeckotechnický pokrok v oblasti výroby vojnových prostriedkov masového ničenia a deštrukcie nevidanej sily svedčí o jeho demoralizačnom vplyve na vedomie súčasného človeka, znižuje jeho morálnu stabilitu a zodpovednosť za násilné činy. V modernej vojne sa násilný akt odosobňuje, lebo najnovšie prostriedky ozbrojeného boja začnú fungovať stisknutím gombíka automaticky a objekt násilia sa spravidla nachádza veľmi ďaleko od subjektu. V dôsledku toho účastníci vojnových akcií často strácajú reálny styk s páchanými násilnosťami a ich obeťami, čo vedie u ľudí k atrofii takých prirodzených citov ako ľútosť a súcit a vyvoláva, ako sa vyjadrujú, „morálne otupenie osobnosti“. „Moderná vojna je úplne odosobnená“, tvrdia americkí sociológovia N. Zinberg a G. Fellman. „Človek v nej vystupuje len ako jeden z prvkov technologického systému smrti a deštrukcie, lebo činnosť brzdiacich mechanizmov v jeho psychike sa prudko oslabuje a v morálnych predstavách o násilnostiach, ktoré pácha, sa prejavuje akási inflácia.“ (12, s. 230)

Ideológovia militaristických kruhov, ktorí rozvíjali siahodlhé špekulácie okolo týchto téz, ospravedlňovali zločinné akcie amerických agresorov vo Vietname a pokúšali sa ich premeniť na prostých vykonávateľov cudzej, anonymnej vôle, na slepý nástroj technologických síl, stojacich nad nimi.

Buržoázni teoretici, všeobecne spájajúci problém vojny, agresie a prejavov sociálneho násillia s vedeckotechnickou revolúciou, odvracajú sa od konkrétnych spoločensko-ekonomických vzťahov, ktoré vládnu v kapitalizme, od toho, koho záujmom tu predovšetkým slúži rozvoj výrobných síl. Zamieňa sa tu vedecký princíp sociálneho determinizmu, vyplývajúci z analýzy spoločenských javov, s metafyzický chápaným princípom technokratického determinizmu. Pomocou tohto teoreticky a metodologicky neudržateľného postupu sa pokúšajú zatušovať antagonistický charakter vedeckotechnického pokroku v podmienkach kapitalizmu.

Za pokusmi buržoáznych teoretikov umelo obmedziť skúmanie vedeckotechnickej revolúcie len na oblasť bezprostredného rozvoja samej vedy a techniky a zviest výskum tohto fenoménu len na technologické procesy sa v skutočnosti skrýva ich nechúť a strach dotýkať sa najmä sociálnych aspektov a dôsledkov vedeckotechnického pokroku v podmienkach kapitalizmu, lebo objektívna analýza tu vznikajúcich javov a problémov by si nevyhnutne vynútila vykresliť obraz, ktorý by zrejme nezodpovedal záujmom a cieľom monopolistického kapitálu a ktorý by poukázal na jeho iracionálnosť a historickú odsúdenosť.

Treba povedať, že protiintelektuálne nálady, sama myšlienka obviňovať vedu a techniku za všetky biedy ľudstva a pokus pripísať na ich účet zostrujúce sa antagonizmy monopolistického kapitalizmu nie sú ničím novým a originálnym. S podobnými myšlienkami vystúpili ešte na začiatku 20. stor. takí buržoázni myslitelia ako O. Spengler, J. Ortega y Gasset a N. A. Berdiajev, ktorí taktiež vystúpili proti „stechnizovanému, zurbanizovanému a skolektivizovanému“ spôsobu života a hlásali ideológiu antitechnicizmu. Tieto idey, ktoré nachádzajú úrodnú pôdu v podmienkach všeobecnej krízy imperialistického systému a objektívne slúžia „ochranárskym funkciám“, sa v najrozmanitejších formách prejavujú v početných buržoáznych technokratických mýtoch. V nedávnych rokoch vyšlo veľké množstvo prác, v ktorých sa autori (R. Aron, E. Fromm, P. Goodman, L. Mamford, E. Hoffer a i.) usilujú pochopiť krízový stav buržoáznej spoločnosti v podmienkach vedeckotechnickej revolúcie a podrobujú niekedy kritike najkrikľavejšie neduhy „industriálnej civilizácie“. Buržoázni teoretici, obmedzení triednymi záujmami a neprekračujúci rámec buržoázneho vedomia, spravidla nevidia reálne cesty, ako zmeniť existujúci stav, ani spoločenské sily schopné uskutočniť podobné zmeny. Ich „kriticismus“ je preto nie náhodou preniknutý hlbokým pesimizmom z perspektív spoločenského vývoja, ktorý niekedy vyúsťuje do otvorených apokalyptických záverov o nevyhnutnom krachu ľudstva. „Má človek nejakú nádej do budúcnosti v podmienkach narastajúceho kritického konfliktu medzi protirečivými tendenciami pokroku civilizácie a medzi hodnotami splodenými týmto pokrokom a ľudskou podstatou?“ — kladie si otázku americký sociológ R. L. Hilbroner a odpovedá na ňu záporne. „Domnievam sa — píše — že budúcnosť ľudstva je viac ako pochmúrna, presnejšie povediac, beznádejná. Na otázku, či si túto budúcnosť možno predstaviť ako niečo

iné než pokračujúce narastanie všeobecnej anarchie a boja krutosti a krízy, môžeme dať len jednu odpoveď: nie. A na otázku, či všetky tieto javy budú ešte vo väčšej miere ako dnes hroziť ľudstvu, odpovedám: áno.“ (13, s. 33) Ba aj tí buržoázni teoretici, ktorí zastávajú optimistickjšie názory na historické perspektívy a v podstate priznávajú možnosť kladného vyriešenia najostrejších sociálnych problémov spojených s vedeckotechnickým pokrokom, si to nepredstavujú ako reálnu praktickú úlohu súčasnosti, ale len ako abstraktno-teoretický vzdialený ideál budúcnosti. Pritom si predstavujú, že tento ideál sa nedosiahne základnými revolučnými premenami buržoázneho zriadenia, ale metódou zahľadzovania najostrejších protirečení „technokratického spôsobu života“, „humanizáciou“ technologických procesov, „adekvátnejším usporiadením“ kapitalistického systému pre potreby ľudskej podstaty, jej „racionalizáciou“ v súlade s charakterom a tempom súčasného spoločenského rozvoja. Idea „vnútornej humanizácie“ vedeckotechnického pokroku nastolením „demokratického plánovania“ a zdokonaľovania metód „ekonomického riadenia“ je od základu utopická a nespĺniteľná. Podobné liberálno-reformistické „recepty“ transformácie kapitalizmu, nevychádzajúce za jeho rámec, sú ďalším márnym pokusom zatusovať alebo dokonca odstrániť antagonistické protirečenia bez odstránenia základných príčin týchto antagonizmov, ktoré nemajú technologický, ale predovšetkým sociálno-ekonomický charakter. Odmietanie nevyhnutnosti sociálnej, politickej revolúcie — to je hlavná ideologická funkcia všetkých technokratických koncepcií.

Súčasný antitechnicizmus v buržoáznom sociálnom myslení nie je jednoducho ďalšou „technofóbiou“, ale svojším vyjadrením kritického vzťahu k technokraticky orientovanému mysleniu, ktoré sa svojho času na Západe veľmi rozšírilo. Mnohí buržoázni vedci sú znepokojení tými alebo onými zhubnými následkami, ktoré sprevádzajú vedeckotechnický pokrok, a uvedomujú si reálnu hrozbu toho, čo francúzsky sociológ G. Friedman nazýva „anarchickým ponorením človeka do technologického prostredia, bez možnosti orientovať sa v ňom“. (14, s. 27)

Zaznamenávajú skutočné negatíva i reakčné tendencie vedeckotechnického pokroku za kapitalizmu, ale súčasne ignorujú fakt, že zmaterializované výdobytky vedy a techniky sú samy osebe neutrálne, sú akousi „vecou osebe“. Nadobúdajú pozitívne alebo záporné vlastnosti, tvorivú alebo ničivú silu len v závislosti od toho, ako a kto ich konkrétne využíva a akým cieľom slúžia. „Nepochybným faktom je, že stroje samy osebe nie sú zodpovedné za to, že „uvoľňujú“ robotníkov od životných prostriedkov... Protirečenia a antagonizmy, neodlučiteľné od kapitalistického používania strojov, neexistujú, pretože nevyrastajú zo strojov samých, ale z kapitalistického používania!“ (15, s. 471)

Súčasná buržoázna doktrína, ktoré spočívajú tak na technologickom determinizme, ako aj na technokratickom pesimizme, sú predovšetkým produktom zhyptrofovaného odrazu vedeckotechnického pokroku v triednom vedomí ich autorov, objasňovania tohto javu z abstraktno-metafyzických pozícií a nechápania, že všetky jeho negatívne dôsledky sú v podmienkach kapitalizmu sociálne podmienené. Buržoázni teoretici namiesto rozboru skutočných príčin sociálnych protirečení a neuhov monopolistického kapitalizmu, spočívajúcich v jeho samej

podstate, zameriavajú pozornosť na vedľajšie faktory sprevádzajúce vedeckotechnickú revolúciu. Tým, že stotožňujú protirečenia vedeckého a technického pokroku len s vedou a kultúrou, mechanicky prenášajú svoj protest proti intelektu postavenému do služieb reakčných zámerov kapitálu, proti mysleniu vôbec. Prirodzená vzbura odcudzenej osobnosti proti zotročeniu, výkorisťovaniu, násiliu a iným prejavom antagonistického spoločenského bytia nadobúda v buržoázných koncepciách formu odmietania pokroku vo vede a kultúre, mení sa na antiintelektualizmus. Metodologickým a všeobecne teoretickým základom koncepcií technokratického determinizmu je teda idealistická absolutizácia úlohy techniky v spoločenskom rozvoji, pokus skúmať vedeckotechnický pokrok mimo konkrétno-historického kontextu, ignorovanie vzájomnej spätosti vedeckotechnickej revolúcie so sociálno-revolučnými procesmi v súčasnom svete a ich spätného vplyvu na vedeckotechnický pokrok. Buržoázni ideológovia tým, že oddeľujú vedeckotechnickú revolúciu od spoločensko-ekonomických vzťahov, tým, že ju spočiatku skúmajú ako všeliek a samopôsobiacu silu, nezávislú od všetkých kapitalistických protirečení, nevyhnutne neskôr platia za toto chybné absolutizovanie i neopodstatnené očakávania iracionálnym rozčarovaním. Technofetistická úfnosť potom prechádza do technofóbie, mení sa na skeptické nálady a názory, že industriálny rozvoj prinesie ľudstvu viac škody ako osohu.

Hoci sama vedeckotechnická revolúcia obsahuje potencionálne negatívne možnosti, sféra a sila ich prejavu je podmienená predovšetkým existujúcimi spoločenskými vzťahmi. Základné protirečenie kapitalizmu — antagonizmus medzi spoločenským charakterom výroby a súkromným vlastníctvom — predurčuje protirečivý charakter vedeckotechnického pokroku, prekáža tomu, aby sa v plnej miere využili jeho výdobytky pre blaho celej spoločnosti. Keď Marx konštatoval, že tento antagonizmus „je hmatateľný, nevyvrátiteľný a nepochybný fakt, dokazoval, že práve on je zdrojom antihumánneho charakteru rozvoja výrobných síl, vrátane techniky. Tento stav možno zmeniť len prostredníctvom revolučných premien s cieľom odstrániť zastarané buržoázne spoločenské vzťahy, ktoré sa stali prekážkou tak vedeckotechnického, ako aj sociálno-duchovného pokroku ľudstva, a vytvoriť nové formy organizácie výroby a celého spoločenského bytia na základe socialistického zospoločenšenia výrobných prostriedkov a plánovaného hospodárstva. „Niektoré strany nad tým azda nariajú; iné snád chcú odhodiť moderné technické vymoženosti, aby sa zbavili moderných konfliktov. Alebo si možno myslia, že taký významný pokrok v priemysle sa musí doplniť práve takým významným krokom späť v politike — hovoril K. Marx. Pokiaľ ide o nás, poznávame tu neomylné tvár toho potuteľného ducha, ktorý sa vo všetkých týchto rozporoch neustále prejavuje. Vieme, že ak majú nové sily spoločnosti správne pôsobiť, treba len, aby ich ovládli noví ľudia — a to sú robotníci.“ (16, s. 30)

Historická nevyhnutnosť základných spoločensko-ekonomických zmien v systéme spoločenských vzťahov buržoázneho spoločenstva v súvislosti so súčasnou vedeckotechnickou revolúciou vyplýva aj z procesu ďalšieho zospoločenšenia, vysokej koncentrácie a centralizácie výroby a celej sféry vedeckotechnickej činnosti. V monopolistickom štádiu vývinu kapitalizmu, zdôrazňuje Lenin, sa rých-

lejším tempom „...zospoločenštuje aj proces technických vynálezov“ ... (7, s. 192)

Neobyčajne vysoký stupeň koncentrácie výroby, vytváranie medzinárodných výrobo-ekonomických spoločností, industrializácia samej sféry vedecko-výskumnej práce spôsobili, že sa vybudovali gigantické vedekotechnické a výrobné komplexy. Tento proces kvantitatívneho a kvalitatívneho rozvoja výrobných síl, nebývalého rastu zospoločenštenia výroby a zavádzania výdobytkov vedekotechnického pokroku do výroby dali podnet novému rozmachu svetového revolučného oslobodzovacieho hnutia. Rozvoj veľkopriemyslu odhaľuje základné protirečenia kapitalizmu a vyvoláva nevyhnutnosť utvoriť úplne novú organizáciu spoločnosti, v ktorej sa priemyselná výroba riadi centralizovane, podľa pevného plánu a podľa potrieb všetkých členov spoločnosti, a nie jednotlivými navzájom si konkurujúcimi spoločnosťami.

Možnosti vyplývajúce zo súčasnej úrovne vedekotechnického pokroku, ešte lákavejšie perspektívy, ktoré pred ľudstvom otvára rozvoj vedy a techniky — to všetko je priamo závislé od riešenia mnohých dozretých sociálnych problémov, bezprostredne spojených s úspechmi súčasného revolučného oslobodzovacieho hnutia.

Pokiaľ ide o vedekotechnickú revolúciu, ktorá v značnej miere podmieňuje historické perspektívy spoločenského vývinu ľudstva, je súčasťou všeobecného procesu tohto vývinu. Súvislosť medzi vedekotechnickou revolúciou a spoločenským pokrokom ľudstva nie je úplne jednoznačná a priamočiara, ale svojou podstatou a formami prejavu dialektická. Keď K. Marx zdôrazňoval existenciu vzájomnej dialektickej spätosti revolučných zvrátov v oblasti výroby a revolučných procesov v spoločenskom zriadení, napísal: „Vedno s raz už uskutočnenou revolúciou vo výrobných silách, ktorá vystupuje ako revolúcia technologická, uskutočňuje sa aj revolúcia vo výrobných vzťahoch, revolúcia v používaných pracovných prostriedkoch ... pretvára spôsob výroby a potom aj výrobné vzťahy.“ (1, s. 403) Nemožno preto správne pochopiť podstatu vedekotechnickej revolúcie, jej všestranné dôsledky, ak sa nevidia zmeny, ktoré vyvoláva v spoločenskom živote, spoločenskom vedomí, ak sa v nej samej nevidí výsledok vplyvu obrovských sociálnych zvrátov, odohrávajúcich sa v súčasnom svete. Ak nebude vedekotechnická revolúcia umocnená a doplnená sociálnou revolúciou, nevyhnutne sa dostane do protirečenia s reálnymi potrebami spoločnosti a záujmami osobností. Takto čoraz viac narastá hrozba protispoločenských javov, ktoré plodí tento proces. Iba na základe dialektickomaterialistickej analýzy spoločnosti a zákonitosti jej chodu možno pochopiť a objektívne zhodnotiť skutočnú úlohu a miesto vedy a techniky v spoločenskom rozvoji, objasniť charakter ich vplyvu na historický proces.

Paušálne obvinenia voči vede a technike, ideológiu historického pesimizmu a apokalyptické traktovanie budúcnosti ľudstva v nijakom prípade nemožno uznať za jedine možnú a správnu odpoveď na tie zhubné následky, ktoré prináša vedekotechnická revolúcia v určitých prípadoch. Skôr sú duchovno-ideologickým symptómom toho, že kapitalizmus vstúpil do novej krízovej etapy svojho vývinu, že sa objektívne prežil ako spoločensko-ekonomická formácia, a že ho treba

nahradiť socializmom. „Preto správnu odpoveďou na tie problémy, ktoré dnes prináša vedeckotechnická revolúcia, bude tá, ktorá namiesto pesimistickej bezvýchodnosti a pasivity nastolí aktívne činy človeka, vedúce k základným premenám spoločenských podmienok v kapitalizme.“ (18, s. 37)

Keďže vedu a techniku, výrobné sily vytvárajú ľudia, je prirodzené, že práve od toho, ako spoločnosť organizuje ich činnosť, od sociálnej podstaty a cieľov konkrétnej spoločnosti v rozhodujúcej miere závisí aj charakter využívania vedeckotechnických výdobytkov, tých alebo oných sociálnych dôsledkov vedeckotechnického pokroku. Najdôležitejšou podmienkou odhalenia podstaty súčasnej vedeckotechnickej revolúcie je preto pochopenie principiálneho rozdielu medzi charakterom a zameraním jej rozvoja za kapitalizmu a socializmu. V tejto súvislosti je celkom jasná vedecká a metodologická neopodstatnenosť i apologetické zameranie pokusov extrapolácie protirečení, vlastných iba monopolistickému kapitalizmu, a záporných stránok vedeckotechnického pokroku vo všetkých spoločenských formáciách bez výnimky, v celej súčasnej civilizácii. Buržoázni teoretici v snahe absolutizovať protirečivý charakter vedeckotechnickej revolúcie, podmienený konkrétnymi antagonizmami kapitalizmu ako univerzálny a nemenený, usilujú sa vytvoriť akýsi abstraktný model spoločenských vzťahov vedeckotechnickej revolúcie nezávisle od sociálnotriednej podstaty spoločnosti, v ktorej sa rozvíja. „Najcharakteristickejšou črtou buržoáznych filozofov — poznamenal V. I. Lenin — je to, že pokladajú kategórie buržoázneho režimu za večné a prirodzené...“ (19, s. 194)

Súčasný kapitalizmus predstavujú ako „technickú civilizáciu“, zbavujú ho protirečení sociálno-politického obsahu a tvrdia, že v akejkolvek vyspelej industriálnej spoločnosti možno badať „všeobecnú tendenciu“ k sociálnym a morálnym deformáciám, k technokratickej diktatúre nad osobnosťou, dávajú kapitalistickú a socialistickú spoločenskú sústavu na jednu rovinu. (20, s. 180) Sotva však treba dokazovať, že dnešné ľudstvo nie je jednoliatym sociálnym celkom, ale rozdeľuje sa na rozličné triedy, spoločensko-politické režimy a svetové systavy.

Spomínané názory nie sú ničím iným ako formou falošného vedomia absolutizujúceho negatívne následky rozvoja vedy a techniky. Nezávisle od subjektívnych želaní ich autorov slúžia reakčným silám, lebo odpútavajú pozornosť nás od cieľavedomého boja proti hlavným vinníkom vykorisťovania a odcudzenia, militarizácie a vojen, odboja za úplné oslobodenie ľudstva z okov kapitalistického otroctva. Len takéto oslobodenie umožní dať výdobytky vedy a techniky do služieb ekonomického a duchovného pokroku v záujme každej osobnosti, zabezpečiť všeobecný mier a vytvoriť reálnu základňu pre ozajstnú humanizáciu vedeckotechnického pokroku.

Filozofia bojovného nihilizmu a historického pesimizmu, ktorá je dnes taká rozšírená na západe, nemá nijaký pozitívny program, je to iba „vzbura čierého negovania“, založeného viac na morálno-emocionálnom odmietaní prehnutých spoločenských vzťahov, na utopickom načrtávaní ich modifikácií, neprekračujúc pritom rámec kapitalizmu, ako na vedecky zdôvodnenej teórii. Hlboké prevraty v oblasti vedy a techniky sú objektívne neoddeliteľnou súčasťou širšieho spo-

čensko-historického hnutia, ktorého zmysel a určujúca tendencia spočívajú v historickej nevyhnutnosti prechodu spoločnosti od kapitalizmu k socializmu. Nemožno odstrániť antihumánnosť jestvujúceho technicko-organizačného systému, ak ho nepochopíme ako najnovšiu formu vykorisťovania námedznej práce. Vedeckotechnickú revolúciu nemožno podriaďiť „širšiemu systému cieľov a hodnôt“, ak ich nebudeme hľadať v objektívnych potrebách konkrétnej historickej epochy, ktoré si nevyhnutne vyžadujú nastolenie socialistických a komunistických spoločenských vzťahov.

Marxistické sociálno-filozofické myslenie skúma vedeckotechnickú revolúciu ako zákonitý proces rozvíjajúci sa v rámci určitých spoločenských vzťahov a v určitej vzájomnej súvislosti s ním, a poukazuje na obrovské prednosti socializmu pred kapitalizmom v tejto oblasti. Socialistické zriadenie, zbavené antagonizujúcich protirečení, zabezpečuje plánovité riadenie procesu rozvoja vedy a techniky štátom a využíva ho na budovateľské ciele. Len socialistický spoločenský systém, ktorého výrobné vzťahy najviac zodpovedajú súčasnej úrovni výrobnno-ekonomického vývinu spoločnosti, sú schopné zvládnuť úlohu vedecky fundovaného rozvoja spoločnosti a racionálneho riadenia vedeckotechnických procesov. Vedeckotechnická revolúcia v podmienkach socializmu je prirodzeným pokračovaním a zákonitým výsledkom fundamentálnych spoločensko-politických premien. Skutočne demokratická a humanistická triedna podstata socialistickej spoločnosti a v nej vládúcich výrobných vzťahov určuje aj všeobecné zameranie vedeckotechnického pokroku za socializmu. Len socializmus oslobodzuje vedu, výrobné sily spoločnosti od ich zotročenia kapitálom, od „špinavého kapitalistického koristníctva“. V. I. Lenin v čase, keď ešte socialistická spoločnosť robila prvé krôčiky, prorocky povedal: „Prv všetok um, celý jeho talent tvoril iba preto, aby dal jedným všetky výdobytky techniky a kultúry a druhých pripravil aj o najnevyhnutnejšie — vzdelanie a rozvoj. Ale teraz sa všetky zázraky techniky, všetky výdobytky kultúry stanú majetkom všetkého ľudu a odtiaľ sa ľudský um a talent nestane prostriedkom násilia, prostriedkom vykorisťovania.“ (21, s. 433)

Kým buržoázia a jej ideológovia hľadajú vo vedeckotechnickej revolúcii nové možnosti, ako zachovať a upevniť kapitalistické spoločenské vzťahy, marxisti fundovane skúmajú vedeckotechnickú revolúciu ako spojenca socializmu. Prednosti socialistického systému a rýchlo rastúce všestranné možnosti vyspelého socializmu vytvárajú reálne predpoklady pre úspešné riešenie základných úloh vedeckotechnickej revolúcie, pre racionálne riadenie technologických procesov. Ak ide o budúcnosť rozvoja vedy a techniky, marxisti stoja na pozíciách historického optimizmu. Najdôležitejšou osobitosťou súčasnej epochy je to, že vedeckotechnická revolúcia sa dnes odohráva v podmienkach, keď sa navždy skončovalo s monopolom kapitalizmu v oblasti vedeckotechnického pokroku, a keď svetový socializmus zaujal avantgardné pozície v mnohých rozhodujúcich smeroch vedeckého a technického rozvoja.

Rozvoj vedeckotechnickej revolúcie bude v mnohom určovať priebeh súťaženia dvoch svetových spoločenských systémov. Spojenie výdobytkov vedeckotechnickej revolúcie s prednosťami socialistického spôsobu výroby a socialistic-

kými spoločenskými vzťahmi bude zabezpečovať nové obrovské možnosti nielen pre doteraz nevídaný rozvoj vedy a techniky, ale aj samého človeka a jeho tvorivé schopnosti.

LITERATÚRA

1. MARX, K. — ENGELS, F.: Sočinenija, 47. Moskva
2. Meždunarodnoje soveščanije komunističeskich i rabočich partij. Moskva 1969.
3. Technology: Processes of Assessment and Choice. Report of the National Academy of Science to the Committee on Science and Astronautics U. S. House of Representatives. Washington 1969.
4. FROMM, E.: The Revolution of Hope. New York 1968.
5. Federation Proceedings. Washington 1973.
6. MARCUSE, H.: One-Dimensional Man. Studies in Ideology of Advanced Industrial Society. Boston 1964.
7. ADORNO, Th. W.: Spätkapitalismus oder Industriegesellschaft. Stuttgart 1969.
8. BEHRENDT, R.: Das Individuum im technischen Zeitalter. Zürich 1973.
9. BRZEZINSKI, Z.: Between Two Ages. America's Role in Technotronic Era. New York 1970.
10. BELL, D.: The Coming of Post-Industrial Society. A Venture in social Forecasting. New York 1973.
11. ARON, R.: Progress and Disillusion. The Dialectics of Modern Society. New York 1968.
12. ZINBERG, N. — FELIMAN, G. — VIOLENCE: Biological Need and social Control. Baltimore 1970.
13. The New York Magazine Review. January 1974.
14. FRIEDMAN, G.: Problems Regarding Anomalies in science. Abstracts XV World Congress of Philosophy. Varna 1973.
15. MARX, K.: Kapitál I. Bratislava 1959.
16. MARX, K. — ENGELS, F.: Spisy, zv. 12. NPL, Praha 1962.
17. LENIN, V. I.: Spisy, zv. 22. Bratislava 1936.
18. Človek, nauka, technika. Moskva 1973.
19. LENIN, V. I.: Spisy, zv. 1. Bratislava 1953.
20. GORDEN, M.: Comparative. Political systems. Managing Conflict. New York 1972.
21. LENIN, V. I.: Spisy, zv. 26. Bratislava 1955.

СОВРЕМЕННАЯ ИДЕОЛОГИЧЕСКАЯ БОРЬБА И НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКАЯ РЕВОЛЮЦИЯ

В. В. Денисов

Проблема научно-технической революции, интерпретация ее характера, сущности, исторической роли и перспектив для человеческого общества занимает значительное место в марксистской и идеалистической философии. В отличие от марксистских общественных наук, которые не игнорируют противоречивость и сложность научно-технической революции, но анализируют ее с научно правильных позиций, буржуазные идеологии оказываются беспомощными при оценке ее значения для общественно-экономического развития, видя в ней

в большинстве случаев угрозу для самого существования человечества. Как отмечает автор статьи, это вытекает из их классовой ограниченности и неспособности видеть, что своим развитием научно-техническая революция углубляет антагонизмы их общества, подрывает основы монополистического капитализма и что в полной динамичности она может развиваться лишь в новой общественной системе — при социализме. Автор приводит целую палитру взглядов буржуазных идеологов, для которых характерен пессимизм перед перспективами «засилья техники», и противопоставляет их оптимистическому пониманию марксистами-ленинцами необходимости закономерного научно-технического прогресса. Он констатирует, что развитие научно-технической революции во многом будет определять дальнейший ход соревнования двух мировых общественных систем и что соединение завоеваний научно-технической революции с преимуществами социалистического способа производства будет обеспечивать огромные возможности для небывалого развития науки, техники и творческих способностей человека.

DER GEGENWÄRTIGE IDEOLOGISCHE KAMPF UND DIE WISSENSCHAFTLICH-TECHNISCHE REVOLUTION

V. V. Denisov

In der marxistischen und idealistischen Philosophie nimmt das Problem der wissenschaftlich-technischen Revolution, die Interpretation ihres Charakters, ihres Wesens, ihrer historischen Rolle und Perspektiven für die menschliche Gesellschaft eine bedeutende Stelle ein. Im Unterschied zu den marxistischen Gesellschaftswissenschaften, die Widersprüchlichkeit und Kompliziertheit der wissenschaftlich-technischen Revolution nicht ignorieren, sondern sie einer wissenschaftlich richtigen Analyse unterziehen, bleiben bürgerliche Ideologen bei der Einschätzung ihrer Auswirkungen auf die gesellschaftlich-ökonomische Entwicklung ratlos und sehen in ihr zumeist eine Bedrohung der menschlichen Existenz überhaupt. Der Verfasser der vorliegenden Studie weist darauf hin, dass dieser Umstand Folge ihrer klassemässigen Beschränktheit ist und der Unfähigkeit zu begreifen, dass die wissenschaftlich-technische Revolution durch ihre Entwicklung die antagonistischen Gegensätze ihrer Gesellschaft vertieft, die Grundlagen des Monopolkapitalismus untergräbt und sich voll und dynamisch nur im neuen gesellschaftlichen System — im Sozialismus — entfalten kann. Der Verfasser führt eine ganze Reihe von Ansichten bürgerlicher Ideologen an, für die Pessimismus aus der Sicht einer „übertechnisierten Welt“ bezeichnet ist und stellt sie in einen Gegensatz zur optimistischen Auffassung der Marxisten-Leninisten von einem notwendigen gesetzmässigen wissenschaftlich-technischen Fortschritt. Er konstatiert, dass die Entfaltung der wissenschaftlich-technischen Revolution den Fortgang des Wettstreits beider Gesellschaftssysteme in der Welt in so mancher Hinsicht bestimmen wird und dass die Vereinigung der Errungenschaften der wissenschaftlich-technischen Revolution mit den Vorteilen der sozialistischen Produktionsweise ungeheure Möglichkeiten einer ungeahnten Entfaltung der Wissenschaft und Technik und der schöpferischen Fähigkeiten des Menschen sichern wird.